

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка
Географічний факультет
Кафедра геоєкології та методики викладання
екологічних дисциплін**

Л.П. ЦАРИК

РЕКРЕАЦІЙНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

**Практикум до виконання семінарських, лабораторних
та індивідуальних науково-дослідних завдань**

ТЕРНОПІЛЬ - 2017

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри геоекології
та методики викладання екологічних дисциплін
географічного факультету ТНПУ,
Протокол № 3 від 15 жовтня 2017р.

Схвалено на засіданні науково-методичної комісії
географічного факультету
Протокол № 2 від « 20 » жовтня 2017 р.

Рецензенти: Кукурудза Семен Ілліч – к.г.н., проф., зав.
кафедри раціонального використання природних ресурсів і
охорони природи Львівського національного університету
ім. Івана Франка

Волошин Іван Миколайович – д.г.н., проф., зав. кафедри
туризму Львівського державного університету фізичної
культури

Царик Л.П. Рекреаційне природокористування.
Практикум до виконання семінарських та індивідуальних
науково-дослідних завдань. Доповнено і перероблено. –
Тернопіль: Наук-вид. відділ ТНПУ, 2017. – 42 с.

Розроблені варіанти семінарських завдань, а також
індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) та
завдання на самостійне опрацювання з предмету
«Рекреаційне природокористування» для магістрантів
спеціальності «Туризм».

©Царик Л.П., 2017

©ТНПУ, 2017

Передмова

Навчальна дисципліна "Рекреаційне природокористування" є в певній мірі узагальнюючою інтегративною у циклі прикладних туризмознавчих дисциплін. Вона базується на знаннях отриманих студентами із галузевих екологічних, географічних, загальнонаукових дисциплін.

Даний предмет вивчається магістрантами після опанування ними таких дисциплін як: "Еколого-географічні основи природокористування", "Заповідна справа", "Основи сталого розвитку", "Рекреаційна екологія". Він є одним із базових предметів блоку "раціональне природокористування".

Мета: формування системи знань про наукові підходи і принципи природокористування; вмінь проведення оцінки ступеня збалансованості природно-господарських систем, ролі в цьому процесі заповідного і рекреаційного природокористування; навичок обґрунтування напрямків невиснажливого природокористування.

Завдання навчальної дисципліни: полягає у висвітленні теоретико-методологічних засад збалансованого природокористування та ролі заповідних і рекреаційних ресурсів у невиснажливому використанні природно-ресурсного потенціалу, гармонізації взаємовідносин суспільства і природного середовища та розгляду міждисциплінарних підходів цієї взаємодії.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**: трактування основних категорій і понять природокористування, вклад наукових шкіл, вчених у розвиток теоретичних і прикладних досліджень проблем природокористування; основні положення теорій, концепцій, принципів природокористування, методики оцінювання рекреаційних ресурсів, рекреаційних навантажень на природні системи, у тому числі й заповідних територій, режими охорони природи і використання природних ресурсів різних категорій заповідних об'єктів.

Студент повинен **вміти**: пояснювати предметну сферу дослідження природокористування, з'ясувати основні чинники дисбалансів природокористування, самостійно

аналізувати і моделювати стани заповідного і рекреаційного природокористування, їх аспекти за основними критеріями і показниками, аналізувати тенденції розвитку та прогнозувати ймовірні зміни з орієнтацією на управління ними, оцінювати, створювати елементарні просторово-часові моделі природокористування на локальному і регіональному рівнях, розробляти мультимедійні проекти висвітлення основних проблем природокористування і шляхів їх подолання.

На семінарські заняття винесені питання для обговорення, виконання практичних завдань, а також ведення термінологічного словника. В розрізі кожного із завдань подана рекомендована література, у тому числі еколого-краєзнавчого характеру, яка стала результатом виконання викладачами кафедри госпдогвірних науково-дослідних робіт, підготовки здобувачами та аспірантами докторських і кандидатських дисертацій, магістерських і дипломних робіт.

У практикумі наведено структуру та послідовність виконання індивідуальних науково-дослідних робіт, які спрямовані на формування навичку дослідження рекреаційно-заповідних об'єктів від постановки завдання, збору первинного фактичного матеріалу до змістовного висвітлення даних проблем та розробки системи заходів з їх вирішення. ІНДЗ може супроводжуватись презентацією.

Запропонована тематика творчих завдань торкається теоретичних і прикладних аспектів розвитку рекреаційних і природоохоронних досліджень. Зокрема, на працюванню вмінь використовувати адекватні методи дослідження, методикам проведення оцінювання процесів і явищ, узагальненням і аналізу отриманих результатів, обґрунтуванням системи заходів щодо вирішення поставлених завдань тощо.

Тема 1. Предмет рекреаційного природокористування

Питання для обговорення

1. Природокористування: об'єкт, предмет, завдання.
2. Закони, принципи і правила природокористування.
3. Сутнісні категорії рекреаційного природокористування.
4. Роль і місце рекреаційного і заповідного природокористування у збалансованому розвитку території.

Практичні завдання

1. Схематично зобразіть сукупність визначень природокористування за М.Ф.Реймерсом.
2. Вкажіть відмінності типів і видів природокористування.
3. Охарактеризуйте основні напрямки і види діяльності у сфері природокористування.
4. Складіть структурно-логічну схему поділу видів природокористування.

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Конструктивно-географические основы рационального природопользования в Украинской ССР. Теоретические и методические исследования / [А.М. Маринич, И.А. Горленко, Л.Г. Руденко и др.]; АН УССР. Отделение географии Ин-та геофизики им. С.И. Субботина. – К.: Наукова думка, 1990. – 200 с.
3. Олдак П.Г. Равновесное природопользование. Новосибирск: Наука, 1993. – 214 с.
4. Покровский С.Г. Методологические основы рационального регионального природопользования / С.Г. Покровский // Весник Московского университета. Серия V. География. – М.: Из-во Моск. ун-та, 1998, - № 5 – С. 10-21.
5. Царик Л.П., Барна І.М., Вітенко

- І.М.Природокористування. Навчальний посібник. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015. – 398 с.
6. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Місль, 1990. – 637 с.
 7. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
 8. Царик Л.П. Мережа регіональних ландшафтних парків Тернопільщини: концептуальні засади формування, оцінка рекреаційного потенціалу/ Л.П.Царик, П.Л.Царик, С.Р.Новицька, М.Я.Гінзула // Рекреаційне і заповідне природокористування. Збірник наукових праць. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2012. – С.29-56.

Тема 2. Методологічні засади рекреаційного природокористування

Питання для обговорення

1. Ландшафтні системи як об'єкти рекреаційного природокористування.
2. Концепція сталого (збалансованого) розвитку території.
3. Концепція екомереж.
4. Методи дослідження проблем природокористування.

Практичні завдання

1. У чому проявляються специфічні особливості рекреаційного природокористування?
2. Які наукові принципи і підходи до формування екомережі?
3. У чому сутність концепції формування мережі національних природних парків?

4. Згрупуйте за змістом принципи декларації міжнародної конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, Ріо 1992

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Гетьман В.І. Теоретико-методичні питання визначення рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004.- № 4. – С. 4-8.
3. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
4. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С. Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія географія – Львів: видавництво ЛНУ, 2000. – Вип.. 26. – С. 65-70.
5. Стратегія і тактика природоохоронної діяльності лісового заповідника (на прикладі природного заповідника „Медобори”) [В.Д. Бондаренко, Г.Т. Криницький, В.О. Крамарець та ін.]. – Львів: „СПОЛОМ”, 2006. – 408 с.
6. Топчиев А.Г. Геоэкология: географические основы природопользования / А.Г. Топчиев – Одесса: “Астропринт”, 1996. – 392с.
7. Удра І.Х. Біогеографічний підхід до оцінювання ландшафтів для оптимізації природокористування в Україні / І.Х. Удра // Український географічний журнал. – К.: Видавничий дім „Академперіодика”, 2006. - №3. – С. 16-21.

Тема 3. Рекреаційні ресурси, рекреаційний потенціал

Питання для обговорення

1. Природні рекреаційні ресурси та підходи до їх оцінки.
2. Історико-культурні рекреаційні ресурси і підходи до їх оцінки.
3. Рекреаційний потенціал території та його оцінювання.

Практичні завдання

1. Які критерії є визначальними при оцінці природних рекреаційних ресурсів ?
2. Які критерії є визначальними при оцінці історико-культурних рекреаційних ресурсів?
3. Оцініть рекреаційний потенціал території НПП (за вибором)?

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Гетьман В.І. Теоретико-методичні питання визначення рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004.- № 4. – С. 4-8.
3. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
4. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С. Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія географія – Львів: видавництво ЛНУ, 2000. – Вип.. 26. – С. 65-70.
5. Царик Л.П. Національні природні і регіональні

ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України/ Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали з'їзду Українського географічного товариства. – К., 2013. – С. 222-224.

6. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» у системі рекреаційного і заповідного природокористування / П.Л.Царик, Л.П.Царик = Тернопіль: Ред.-вид. відділ ТНПУ м.. В.Гнатюка, 2013 – 186 с.
 7. Царик Л.П. Мережа регіональних ландшафтних парків Тернопільщини: концептуальні засади формування, оцінка рекреаційного потенціалу/ Л.П.Царик, П.Л.Царик, С.Р.Новицька, М.Я.Гінзула // Рекреаційне і заповідне природокористування. Збірник наукових праць. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2012. – С.29-56.
- 8.

Тема 4. Рекреаційна діяльність і її вплив на довкілля

Питання для обговорення

4. Види рекреаційної діяльності і їх вплив на природне середовище.
5. Негативний вплив рекреаційних закладів на природні комплекси.
6. Нормування антропогенних рекреаційних навантажень.
7. Методика визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси.

Практичні завдання

4. Які критерії є визначальними під час оцінки рекреаційного навантаження на природні системи ?
5. Як Ви розумієте рекреаційну стійкість природних систем і від яких чинників вона залежить ?

6. Що означають стадії рекреаційної дигресії ландшафтів?
7. Як пов'язані між собою нормування рекреаційних навантажень і оптимізація природокористування ?

Рекомендована література

9. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
10. Гетьман В.І. Теоретико-методичні питання визначення рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004.- № 4. – С. 4-8.
11. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
12. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С. Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія географія – Львів: видавництво ЛНУ, 2000. – Вип.. 26. – С. 65-70.
13. Стратегія і тактика природоохоронної діяльності лісового заповідника (на прикладі природного заповідника „Медобори”) [В.Д. Бондаренко, Г.Т. Криницький, В.О. Крамарець та ін.]. – Львів: „СПОЛОМ”, 2006. – 408 с.
14. Топчиев А.Г. Геоэкология: географические основы природопользования / А.Г. Топчиев – Одесса: “Астропринт”, 1996. – 392 с.
15. Удра І.Х. Біогеографічний підхід до оцінювання ландшафтів для оптимізації природокористування в Україні / І.Х. Удра // Український географічний журнал. – К.: Видавничий дім „Академперіодика”, 2006. - №3. – С. 16-21.
16. Царик Л.П. Національні природні і регіональні ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України/

Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали з'їзду Українського географічного товариства. – К., 2013. – С. 222-224.

17. Царик Л.П. Мережа регіональних ландшафтних парків Тернопільщини: концептуальні засади формування, оцінка рекреаційного потенціалу/ Л.П.Царик, П.Л.Царик, С.Р.Новицька, М.Я.Гінзула // Рекреаційне і заповідне природокористування. Збірник наукових праць. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2012. – С.29-56.

Тема 5. Біосферні заповідники, національні природні і регіональні ландшафтні парки як об'єкти регульованої рекреації

Питання для обговорення

1. Категорії БЗ, НПП і РЛП, їх функціональне зонування, особливості режимів природокористування функціональних зон.
2. Поліфункціональні заповідні території (біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки) як об'єкти рекреаційного і заповідного природокористування.
3. Характеристика мережі біосферних заповідників і транскордонних резерватів, НПП і РЛП в Україні.

Практичні завдання

1. Здійсніть поділ категорій територій та об'єктів ПЗФ за приналежністю до заповідного і рекреаційного природокористування і вкажіть форми рекреаційної діяльності у кожній з категорій.
2. Звести у таблицю функціональні відмінності зон регульованої та стаціонарної рекреації НПП і РЛП ?
3. На контурну карту України нанести БЗ, ТБР, НПП.

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Заповідні екосистеми Карпат. [С. Стойко, Е. Гадач, Т. Шимон, С. Михалик] – Львів: Світ, 1991. – 248 с.
3. Заповідні перлини Хмельниччини / Ред. Т.Л. Андрієнко. – Хмельницький: ПАВФ „Інтрада”, 2006. – 220 с.
4. Заповідна справа в Україні. [Навчальний посібник.] / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
5. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
6. Природні умови і ресурси Тернопільщини / Ред. Сивого М.Я., Царика Л.П. – Тернопіль: Тернограф, 2011 – С. 426-467.
7. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. Київ. 1999. - 240 с.
8. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Місль, 1990. – 637 с.
9. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
10. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.
11. Царик Л.П. Національні природні і регіональні ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України/ Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали з'їзду Українського географічного товариства. – К., 2013. – С. 222-224.
12. Царик Л.П. Мережа регіональних ландшафтних парків Тернопільщини: концептуальні засади формування, оцінка рекреаційного потенціалу/ Л.П.Царик, П.Л.Царик, С.Р.Новицька, М.Я.Гінзула // Рекреаційне і заповідне природокористування. Збірник наукових праць. –

Тернопіль: СМП "Тайп", 2012. – С.29-56.

Тема 6. Регіональні рекреаційні системи

Питання для обговорення

1. Історична ретроспектива формування концептуальних засад національної рекреаційної системи.
2. Рекреаційні комплекси, регіональні рекреаційні системи, туристсько-рекреаційні регіони.
3. Характеристика туристсько-рекреаційних регіонів України (ТРР): Кримський, Причорно-морсько-Приазовський, Карпатський, Поліський, Подільський, Лівобережно-Дніпровський.

Практичні завдання

1. У межах кожного ТРР України виділіть чинники, які гальмують розвиток рекреаційної діяльності.
2. Розкрийте сутність категорії «рекреаційний потенціал» і визначте сукупність чинників, від яких залежить ця категорія.
3. На матеріалах наукових публікацій ознайомтесь з методикою і результатами оцінки рекреаційного потенціалу НПП Поділля.

Рекомендована література

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Київський університет, 2001. – 395 с.
2. Гетьман В.І. Теоретико-методичні питання визначення рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004.- № 4. – С. 4-8.
3. Рутинський М.Й. Географія туризму України. К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
4. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової

- конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
5. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С. Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія географія – Львів: видавництво ЛНУ, 2000. – Вип.. 26. – С. 65-70.
 6. Топчиев А.Г. Геоэкология: географические основы природопользования / А.Г. Топчиев – Одесса: “Астропринт”, 1996. – 392с.
 7. Удра І.Х. Біогеографічний підхід до оцінювання ландшафтів для оптимізації природокористування в Україні / І.Х. Удра // Український географічний журнал. – К.: Видавничий дім „Академперіодика”, 2006. - №3. – С. 16-21.
 8. Царик Л.П. Національні природні і регіональні ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України/ Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали з'їзду Українського географічного товариства. – К., 2013. –
 9. Царик Л.П. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу/ Л.П.Царик, Г.В.Чернюк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.

Тема 7. Функціонально-планувальні елементи РТС

Питання для обговорення

1. Ареали – райони зосередження туристсько-рекреаційних ресурсів.
2. Ядра – функціональні центри ареалів різних рангів.
3. Вісі туристсько-рекреаційних систем – ландшафтно-маршрутні коридори.
3. Локуси- туристсько-рекреаційні об'єкти.

Практичні завдання

1. У межах РРС України виділити основні композиційні елементи.
2. Проаналізувати композиційні елементи РРС Тернопільщини (за матеріалами)
4. На матеріалах РЛП «Загребелля» виділити основні локуси.

Рекомендована література

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Київський університет, 2001. – 395 с.
2. Гетьман В.І. Теоретико-методичні питання визначення рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004.- № 4. – С. 4-8.
3. Рутинський М.Й. Географія туризму України. К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
4. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
5. Царик Л.П. Національні природні і регіональні ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України/ Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали з'їзду Українського географічного товариства. – К., 2013. –
6. Царик Л.П. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу/ Л.П.Царик, Г.В.Чернюк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.
7. Царик П.Л. Рекреаційне природокористування / Природокористування. Навчальний посібник / П.Л.Царик, С.Р.Новицька – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015. – С.289- 337.
8. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» у системі рекреаційного і заповідного природокористування. Монографія. – Тернопіль:

Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2013. – 186 с.

Тема 8. Екомережі як цілісні природоохоронні і природопідтримувальні системи

Питання для обговорення

1. Сутність екомережевого підходу до збереження природи.
2. Екомережі як середовище рекреаційного природокористування.
3. Екомережі і регіональні рекреаційні системи.

Практичні завдання

1. Які базові елементи екомережі наділені рекреаційними функціями?
2. Здійснити порівняльний аналіз територіальної структури регіональної екомережі Тернопільщини і РРС.

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Заповідна справа в Україні. [Навчальний посібник.] / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
4. Природні умови і ресурси Тернопільщини / Ред. Сивого М.Я., Царика Л.П. – Тернопіль: Тернограф, 2011 – С. 426-467.
5. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Мысль, 1990. – 637 с.
6. Родзевич Н.Н. Геоэкология и природопользование / Н.Н.Родзевич. – М.: Дрофа, 2003. – 256 с.
7. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
8. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку

- регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.
9. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку. Монографія / П.Л.Царик – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2005. – 187 с.
 10. Царик П.Л. Рекреаційне природокористування / Природокористування. Навчальний посібник / П.Л.Царик, С.Р.Новицька – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015. – С.289- 337.
 11. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» у системі рекреаційного і заповідного природокористування. Монографія. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2013. – 186 с.

Тема 9. Оптимізація рекреаційного природокористування

Питання для обговорення

1. Сутність оптимізації геосистем.
2. Засади оптимізації регіонального природокористування.
3. Підходи щодо оптимальної ландшафтно-екологічної організації території (ЛЕОТ).

Практичні завдання

1. Схематично зобразити критерії за якими проводять оптимізацію геосистем.
2. Провести оцінювання природно-ресурсного потенціалу регіональних геосистем України (за матеріалами В.П.Руденка).
3. На фактичних матеріалах окреслити напрямки оптимальної ЛЕОТ

Рекомендована література

1. Анучин В.А. Основы природопользования. Теоретический аспект / В.А. Анучин – М.: Мысль, 1978. – 293 с.
2. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір – К: ВПЦ «Київ. ун-т», 2005. – Т.1 – 431 с.; Т.2 – 503 с.
3. Природні умови і ресурси Тернопільщини / Ред. Сивого М.Я., Царика Л.П. – Тернопіль: Тернограф, 2011 – С. 426-467.
4. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Мысль, 1990. – 637 с.
5. Родзевич Н.Н. Геоэкология и природопользование / Н.Н.Родзевич. – М.: Дрофа, 2003. – 256 с.
6. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: Матеріали III Міжнародної наукової конференції (28-29 травня 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 206 с.
7. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.
8. Царик Л.П. Заповідна справа. Навчальний посібник / Л.П.Царик. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2013 – 256 с.
9. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку. Монографія / П.Л.Царик – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2005. – 187 с.
10. Царик Л.П. До питання оптимізації рекреаційного природокористування у новостворених НПП/Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Організація діяльності підприємств туристичної індустрії в умовах інтеграційних процесів», 16-18 квітня 2013 року Тернопіль-Форос. – Тернопіль, 2013. – С. 298-300.

Теми для самостійної роботи студента

1. Зв'язок природокористування з екологічною і географічною науками.
2. Сучасні концепції природокористування.
3. Структура природокористування, його види.
4. Специфіка заповідного і рекреаційного природокористування.
5. Підходи щодо оцінки природних та історико-культурних рекреаційних ресурсів.
6. Методика оцінки рекреаційних навантажень на геосистеми.
7. Дигресія ландшафтів в межах екологічних стежок НПП і РЛП. Оцінка ступеня дигресії.
8. Особливості рекреаційного природокористування в межах заповідних територій.
9. Особливості рекреаційного природокористування в межах біосферних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків.
10. Особливості рекреаційного природокористування у штучно створених заповідних територіях.
11. Багатофункціональна роль екомереж.

Індивідуальні завдання

(Індивідуальні науково – дослідні завдання)

Розробка ІНДЗ з предмету „Рекреаційне природокористування” носить творчий характер і орієнтована на оцінюванні допустимих і наявних рекреаційних навантажень на природні комплекси заповідних територій. Результатом дослідження стає створення таблиць, структурно-логічних схем, діаграм що моделюють причинно-наслідкові особливості використання рекреаційних ресурсів, виготовлення мультимедійних презентацій.

Це дає можливість глибоко розібратись у сутності досліджуваної проблеми, отримати навик порівняльно-

екологічного аналізу та оцінювання і моделювання прикладного характеру.

Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни застосовується широкий спектр методів навчання. Серед них: словесні і наочні методи викладання лекційного матеріалу, методи набування практичних умінь і навичок, методи організації роботи студентів, у тому числі і самостійної, методи усного опитування і оцінювання засвоєння теоретичних знань, перевірки виконання практичних завдань, поточного і підсумкового тестового оцінювання, перевірки індивідуальних науково-дослідних завдань тощо

Методи контролю

1. Оцінювання відповідей студентів на семінарських заняттях у формі усних відповідей на поставлені питання за темою заняття, доповнень до відповідей, участі в обговоренні, презентація самостійної роботи з урахуванням їх повноти, змістовності і аргументованості оцінюється у 5 балів і 10 балів – для студентів заочної форми заняття.
2. Поточна перевірка виконання практичних завдань (аналіз табличного матеріалу, картосхем і діаграм, анотованих конспектів, знання категорій і понять) оцінюється у 4 бали для студентів денної форми заняття і 10 балів – для студентів заочної форми заняття.
3. Виконання індивідуального науково-дослідного завдання з дослідження рекреаційних навантажень на заповідні території – 17 балів, на заочній формі – 20 балів.
4. Підсумкові тести з творчими завданнями із дисципліни у письмовій формі – 20 балів, для студентів заочної форми заняття – 20 балів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Форма навчання	Поточне оцінювання									ІН ДЗ	Під су мк	Су ма
	Зм. мод. І			Зм. мод. ІІ								
	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т			

	1	2	3	4	5	6	7	8	9		о в е т е с т у в а н н я	
Денна	8	8	8	8	8	8	8	8	8	18	10	100
Заочна	20		20			20			20	20	100	

T1,T2,...T12 – теми змістових модулів

Методичне забезпечення

- 1 Навчальний посібник Царика Л.П. „Рекреаційне і заповідне природокористування”
2. Збірка наукових праць "Рекреаційне і заповідне природокористування"
3. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД)(електронні ресурси)
4. Монографія О.Є.Афанасьєва "Історико-географічний аналіз регіонального природокористування: теорія, методологія, практика"
5. Підручник для 10 кл. загальноосвітн. навч. закл: проф. рівень "Екологія" Л.П.Царик, П.Л.Царик, І.М.Вітенко
6. Монографія Л.П.Царика "Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація"
- 7..Електронний атлас України
8. Роздатковий дидактичний матеріал
9. Контурні карти світу, України, своєї області
10. Оцінювальні тести

Рекомендована література

Базова

- 1.Воровка В. Проблеми рекреаційного і заповідного

- природокористування узбережжя Азовського моря (на прикладі Приазовського національного парку) / В.Воровка // Рекреаційне і заповідне природокористування. Зб. наук. праць. – Тернопіль: СМП «Тайп». – С.68-75.
2. Гавриленко О.П. Геоекоелогічне обґрунтування проектів природокористування: підручник / О.П.Гавриленко – 2-ге видання, виправл. і доп. – К.: Вид.-полігр. Центр "Київський університет", 2008. – 304 с.
 3. Генсірук С. А. Регіональне природокористування / С. А. Генсірук. – Львів: Світ, 1992. – 335 с.
 4. Методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом. – Київ, 2003. – 52 с.
 5. Проблеми сталого розвитку України. – К., БНТ, 2001. – 423 с.
 6. Проблемы комплексного развития территории /Ред. И.А.Горленко, Г.В.Балабанов, С.Н.Малюк./К.: Наукова думка, 1994, - 293 с.
 7. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь-справочник. - Москва: Мысль. - 1990.
 8. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива // Матеріали III Міжнародної наукової конференції. 28-29 травня 2010 р. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010 – 158 с.
 9. Топчиев А.Г. Геоэкология: географические основы природопользования / А.Г. Топчиев – Одесса: “Астропринт”, 1996. – 392 с.
 10. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
 11. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
 12. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація / Л.П. Царик – Тернопіль: „ Підручники і посібники”, 2009. – 320 с.
 13. Царик Л.П. Природокористування. Навчальний посібник / Л.П.Царик, І.М.Барна, І.М.Вітенко. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015. – 398 с.

14. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку. Монографія / П.Л.Царик – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2005. – 187 с.
15. Царик П.Л. Рекреаційне природокористування / Природокористування. Навчальний посібник / П.Л.Царик, С.Р.Новицька – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2015. – С.289- 337.
16. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк «Загребелля» у системі рекреаційного і заповідного природокористування. Монографія. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2013. – 186 с.
17. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Гродзинський М.Д., Романенко В.Д. Концепция, методы и критерии создания экосети Украины. – Киев: Фитосоциоцентр, 2004. – 144 с.

Допоміжна

1. Лемешев М.Я. Региональное природопользование: на пути к гармонии / М.Я. Лемешев, Н.В. Чепурных, Н.П. Юрина – М.: Мысль, 1986. – 255 с.
2. Миланова Е. В., Рябчиков А. М. Использование природных ресурсов и охрана природы. М.: Высшая школа, 1987, - 238 с.
3. Мильков Ф.Н.Человек и ландшафты. – М.: Мысль, 1973, - 224 с. .
4. Мовчан Я.І. Розбудова екомережі України / Я.І. Мовчан, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, С.Ю. Попович – К.: Зелений світ, 1999. – 127 с.
5. Національна екологічна мережа як складова частина Пан-Європейської мережі [Ю.Р. Шеляг-Сосонко, О.В. Дудкін, М.М. Корнєв, О.С. Аксиом] – К.: УТОП, 2005. – 66 с.
6. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С.Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія географія – Львів: Видавництво ЛНУ, 2000. – Вип. 26. – С. 65-70.

7. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. [Навчальний посібник.] / С.Ю. Попович – К.: Арістей, 2007. – 480 с
8. Природні умови і ресурси Тернопільської області (м. . М.Я.Сивого, Л.П.Царика). Тернопіль: Тов. Терно-граф, 2011. – 512 с.
9. Топчиев А.Г. Геоекология: географические основы природопользования. Одесса: Астропринт, 1996, С.71-83.
10. Худоба В. Типізація проблеми структурної організації та функціонування РЛП Західного Волино-Поділля // Рекреаційне і заповідне природокористування. Зб. Наук. Праць. – Тернопіль: СМП «Тайп». – С.75-81.
11. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія / Л.П. Царик – Тернопіль: „Підручники і посібники”, 2009. - 320 с.
12. Царик Л. Заповідне і рекреаційне природокористування як новий науковий напрям // Рекреаційне і заповідне природокористування. Зб. Наук. Праць. – Тернопіль: СМП «Тайп». – С.19-29.
13. Царик Л.П. Локальна екомережа м. Тернополя / Л.П.Царик, П.Л.Царик / Стратегія розвитку сучасного міста/ Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. Конфер., 25-27 квітня 2011 р., Сімферополь. – Сімферополь, Крим. Ін-т бізнесу УЕУ, 2012. – С.138-143.
14. Царик Л.П. Національні природні і регіональні ландшафтні парки як функціональні складові природоохоронних і рекреаційних систем України / Л.П.Царик, П.Л. Царик // Матеріали ІХ з'їзду українського географічного товариства (24-26 квітня, Київ). – К.: вид КНУ. – С. 281-286.
15. Царик Л.П. Природні заповідні території: [Навчальний посібник. Видання 2-ге доповнене і перероблене] / Л.П. Царик. – Тернопіль: Видавн. Відділ ТДПУ, 2001. – 78с.
16. Царик Л.П. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.
17. Царик Л.П. Соціально-екологічна роль і значимість регіональних екомереж / Л.П. Царик, П.Л. Царик // Наукові

- записки ТНПУ. Серія: географія. – Тернопіль: Видавн. Відділ ТНПУ, 2004. – №2, Ч.2. – С.198-206.
18. Царик П.Л. Наукове обґрунтування створення регіонального ландшафтного парку “Княжий ліс” / П.Л. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія: географія. – Тернопіль: видавн. Відділ ТНПУ, 2009. – №1. – С. 185-191.
 19. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування і розвитку (на матеріалах Тернопільської області) / П.Л. Царик – Тернопіль: Видавн. Відділ ТНПУ, 2005. – 172 с.
 20. Царик П.Л. Регіональні ландшафтні парки як об’єкти рекреаційної і туристичної діяльності. / П.Л. Царик // Матеріали другого всеукраїнського наукового семінару “Регіональне географічне краєзнавство”. – Тернопіль, 2002. – Ч.2. – С.244-249.
 21. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк «Середньосеретський»: концептуальні підходи до створення / П.Л. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія: географія. – Тернопіль: видавн. Відділ ТНПУ, 2009. – №2. – С. 200-207.
 22. Царик П.Л. Серетський екологічний коридор як осьовий структурний елемент регіональної екологічної мережі Тернопільщини. / П.Л. Царик // Матеріали II міжнародної наукової конференції “Екологічна географія: Історія, теорія, методи, практика”. – Тернопіль, 2004. – С.146-148.
 23. Чайковський М.П. Дністровський каньйон. Львів: Каменяр. – 1981. – 76с.
 24. Чайковський М.П. Пам’ятки природи Тернопільщини. Львів, Каменяр. 1977. 80с.

15. Інформаційні ресурси

1. Екологічний паспорт. Тернопільська область.
http://menr.gov.ua/documents/eko_pasp_tern_2013_.doc
2. Міністерство охорони навколишнього середовища/
<http://www.menr.gov.ua/>
3. Всеєвропейська екологічна мережа/ <http://www.ecnc.nl/doc/lynx>

ДОДАТКИ

Таблиця 1

Композиційні (функціонально-планіровочні) елементи регіональних туристсько-рекреаційних систем (за С.Ю.Колбовським)

Складові частини композиції РРТС	Ієрархічні форми функціонально-планіровочних елементів	Блоки туристсько-рекреаційних систем (міста і фрагменти міського середовища, рекреаційні зони, блоки екологічного каркасу і фрагменти сільського середовища)
<p>Ареали — райони зосередження туристсько-рекреаційних (природних, культурно-історичних і санаторно-курортних) ресурсів</p>	<p><i>Туристська область</i> - велика територія-зальнопланіровочна система відпочинку і туризму, яка включає значні за площею зони і центри тривалого відпочинку і санаторно-курортного лікування об'єднані в єдину систему туристськими трасами в межах однієї або кількох адміністративних областей</p>	<p>Міста з рекреаційними зонами найближчої, середньої і дальньої доступності</p>
	<p><i>Туристський район</i> — сукупність рекреаційних зон і туристських комплексів, які сформувалися навколо спільного центру в межах одного або кількох адміністративних районів</p>	<p>Зони збереження історично цінного культурного ландшафту, насиченого пам'ятками історикокультурної спадщини</p>
	<p><i>Туристська місцевість</i> — невелика за площею територія з традиційними видами відпочинку і туризму, яка включає до свого складу одну або кілька не великих близько розташованих рекреаційних зон і закладів відпочинку, які спеціалізуються на реалізації певного туристсько-</p>	<p>Певні ареали самодіяльного-рекреаційного освоєння в буферних частях регіонального екологічного каркасу; місця пов'язані з відпочинком на водоймах, збором грибів і ягід, мисливством і рибальством у</p>

	рекреаційного модуля	риболовнайбільш відвідуваних лісах і водою найбільш відвідуваних лісах і водоймах
Ядра – функціональні центри ареалів різної різної ієрархії	<i>Центр області</i> — опорний центр регіональної туристської системи	Центральні частини урбанізованих територій з міськобудівним середовищем високої архітектурно-історичної і естетичної цінності
	<i>Центр району</i> — монопрофільні малі і середні міста, насичені пам'ятками історії і архітектури	Історичні центри Малих міст
	<i>Центр місцевостей</i> — малі міста і великі села, сюжетні центри маршрутних сценаріїв, адміністративні і господарські центри рекреаційних зон	Історичні центри старовинних містечок і сіл
Вісі — ландшафтно-маршрутні коридори, які пов'язують між собою ареали і ядра у єдиний територіальний каркас - ТРС	<i>Транзитні вісі</i> — туристичні траси національного значення: автомобільні, річкові.	Річкові круїзи на теплоходах, автомобільні маршрути , туристичні поїзди
	<i>Основні регіональні вісі</i> — туристські маршрути обласного значення	Маршрути водного туризму (байдарочні, яхтенні, протяжністю більше 150-200 км, траси велотуризму (протяжністю більше 200 км), багатоденні маршрути кінного туризму
	<i>Місцеві вісі</i> — маршрути місцевого значення	Водні маршрути незначної протяжності, маршрути пішого туризму
Локуси — об'єкти туристсько-рекреаційної сфери	<i>Заклади відпочинку і туризму</i> - організовані об'єкти туристсько-рекреаційної сфери	Туристсько-рекреаційні комплекси , будинки відпочинку, санаторії, профілакторії, будинки мисливця і риболова, туристські притулки
	<i>Зони самодіяльного туризму</i>	Наметові містечки, стоянки на маршрутах, сюжетні вузли маршрутного сценарію (місця зупинок на маршрутах і екскурсіях

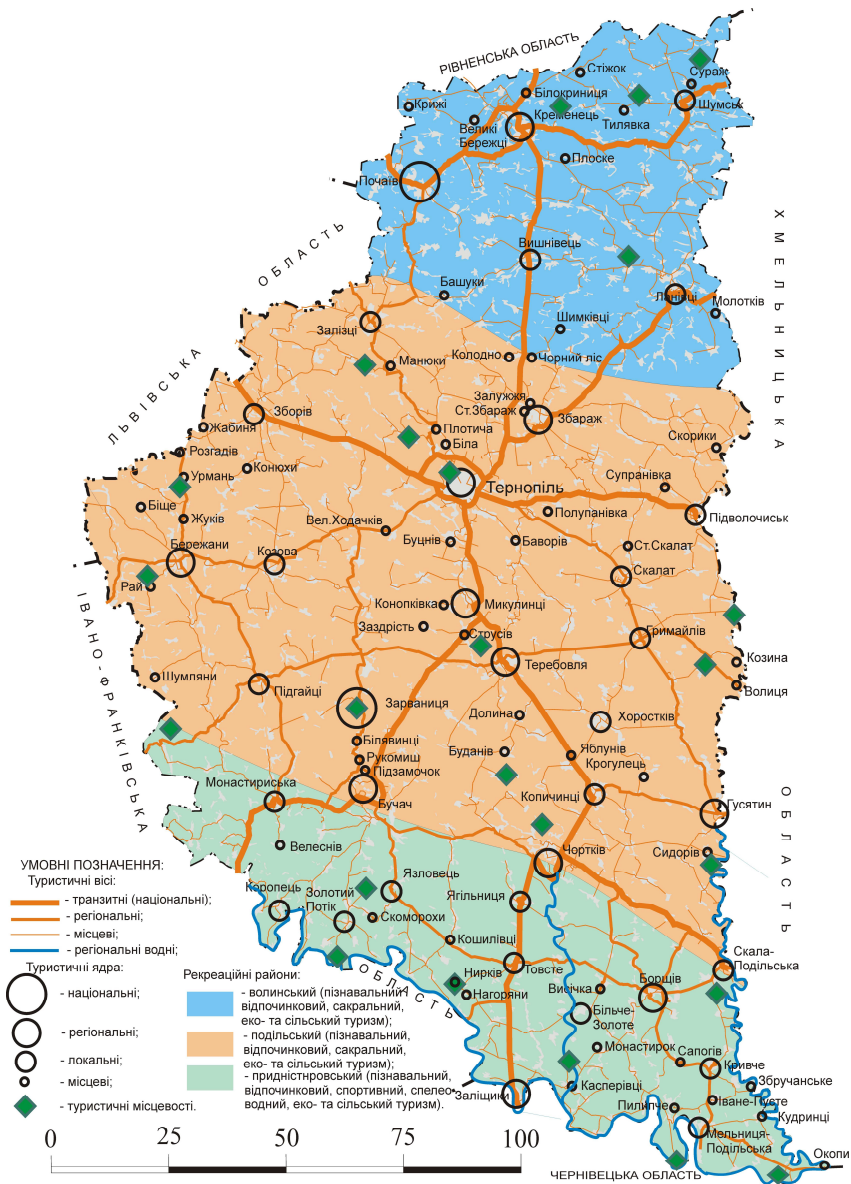

Рис.1. Елементи функціонально-планіровочної структури РТРС Тернопільської області (за П.Л.Цариком).

Мережа національних природних парків України

№ з/п	Назва НПП	Рік створення	Адміністративно-територіальна приуроченість	Площа, га
1	Карпатський	1980	Івано-Франк. обл..	50495
2	Шацький	1983	Волинська область	48977
3	Синевір	1989	Закарпатська обл..	40400
4	Азово-Сиваський	1993	Херс. обл,АР Крим	57400
5	Вижницький	1995	Чернівецька область	7928
6	Подільські Товтри	1996	Хмельницька обл..	261316
7	Святі гори	1997	Донецька область	40589
8	Яворівський	1998	Львівська область	7108
9	Деснянсько-Старогутський	1999	Сумська область	16215
10	Сколевські Бескиди	1999	Львівська область	35261
11	Ужанський	1999	Закарпатська обл..	39159
12	Гуцульщина	2002	Івано-Франк. обл.	32271
13	Галицький	2004	Івано-Франк. обл.	14685
14	Гомільшанські ліси	2004	Харківська область	14315
15	Ічнянський	2004	Чернігівська обл..	9666
16	Великий луг	2006	Запорізька область	16756
17	Мезинський	2006	Чернігівська обл..	31035
18	Голосіївський	2007	м.Київ	4521
19	Припять-Стохід	2007	Волинська область	39216
20	Нижньодністровський	2008	Одеська область	21311
21	Зачарований край	2009	Закарпатська обл..	6101
22	Залісся	2009	Чернігівська обл..	14836
23	Білозерський	2009	Київська, Черк. обл.	7014
24	Слобожанський	2009	Харківська область	5244
25	Пирятинський	2009	Полтавська область	12028
26	Джарилгаць-кий	2009	Херсонська область	10000
27	Дворічанський	2009	Харківська область	3131
28	Черемоський	2009	Чернівецька область	7117
29	Сіверсько-Донецький	2009	Луганська область	7007
30	Дермансько-Острозький	2009	Рівненська область	1648
31	Кременецькі гори	2009	Тернопільська обл..	6951
32	Чарівна гавань	2009	АР Крим	10900
33	Нижньосульський	2009	Черк., Полт. об-ті..	18635

34	Північне Поділля	2009	Львівська область	15588
35	Білобережжя Святослава	2009	Миколаївська обл..	35223
36	Кармелюкове Поділля	2009	Вінницька область	16518
37	Тузовські лимани	2010	Одеська область	5244
38	Хотинський	2010	Чернівецька область	9446
39	Верховинський	2010	Івано-Франк.обл.	12023
40	Приазовський	2010	Запорізька область	78127
41	Олешківські піски	2010	Херсонська область	8020
42	Цуманська пуща	2010	Волинська область	33475
43	Меотида	2010	Донецька область	20720
44	Синьгора	2010	Івано-Франк. обл.	10866
45	Дністровський каньйон	2010	Тернопільська обл.	10830
46	Бузький Гард	2009	Миколаївська обл.	6138
47	Гетьманський	2009	Сумська область	23360
48	Мале Полісся	2013	Хмельницька обл..	5999
				1221805

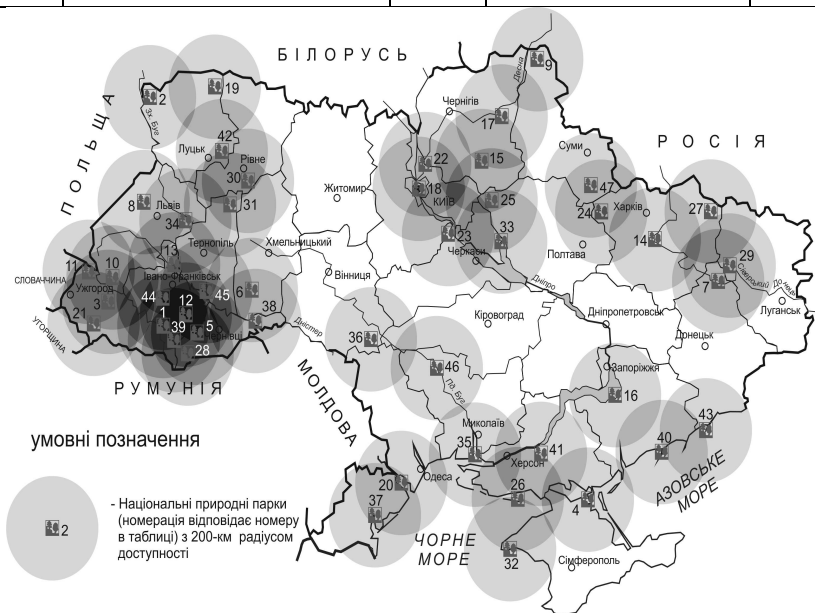

Рис.2. Мережа національних природних парків України (з радіусами доступності поїздов вихідного дня)(за Л.П.Цариком).

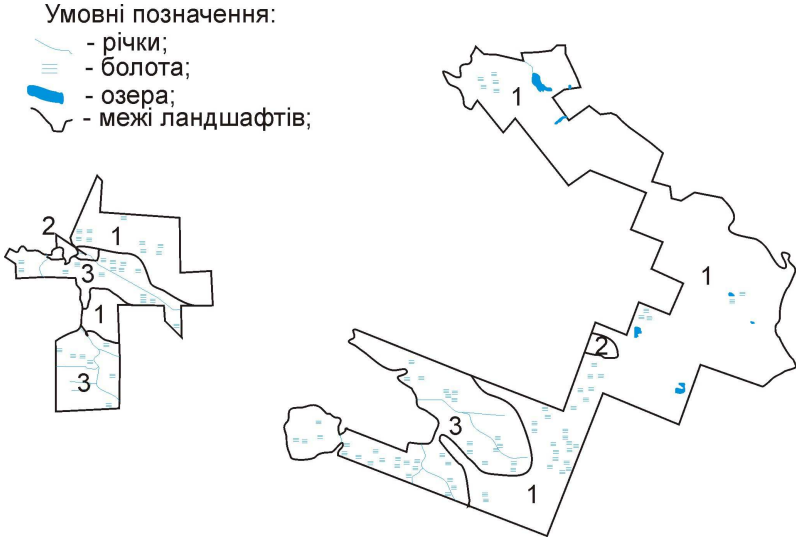

Рис.3. Ландшафти НПП «Мале Полісся» (за П.Л.Цариком)

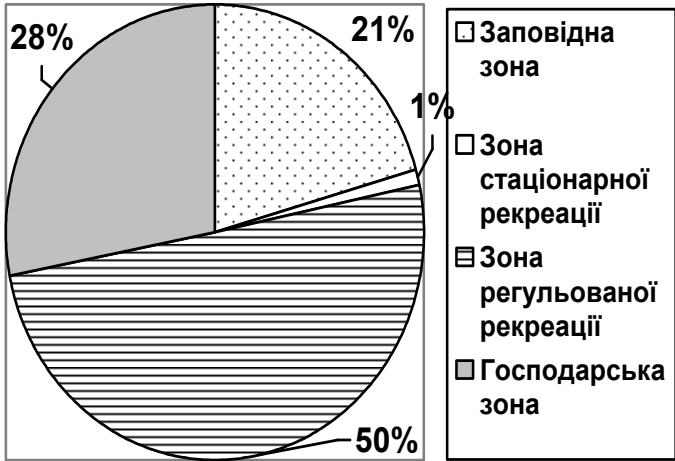

Рис. 4. Структура функціональних зон НПП «Мале Полісся»

Таблиця 3

**Шкала оцінки пейзажно-естетичної цінності
ландшафтів(за А.О.Мотошиною, Л.М.Вдовюк)**

№ з/п	Оціночні показники естетичної привабливості ландшафтів	Бал	
1	Контрастність ландшафтів – різноманітність структурно-різномірних комплексів (СРК)	Весь пейзажний вид складається з 1-2 СРК	1
		В пейзажі наявні від 2 до 4 СРК при перевазі 1-2	2
		Пейзаж включає більше 4 СРК с переважанням 3-4	3
		Однакова питома вага площ більше 5 СРК	2
2	Кольорова гама пейзажу	Чорний, темно-сірий	0
		Світло-сірий, коричневий	1
		Голубий, зелений	2
		Голубий, зелений с контрастними кольорами - жовтим, білим, червоним тощо	3
3	Глибина перспективи	Фронтальна	1
		Об'ємна	2
		Глибинно-просторова	3
4	Наявність водних об'єктів в ландшафтній структурі, їх якість і кількість	Відсутні	0
		Озера (чисті/забруднені)	1/- 1
		Річки (чисті/забруднені)	1/- 1
5	Лісистість, %	0	0
		1-15	1
		16-30	2
		30-60	3
		61-85	2
		більше 85	1
6	Ступінь антропогенної трансформації природних ландшафтів	Умовно незмінний ландшафт	3
		Істинно культурний ландшафт	2
		Мало змінений ландшафт	1
		Порушений ландшафт	-3
7	Наявність в ландшафтах символічних об'єктів	Відсутні	0
		Присутні	1

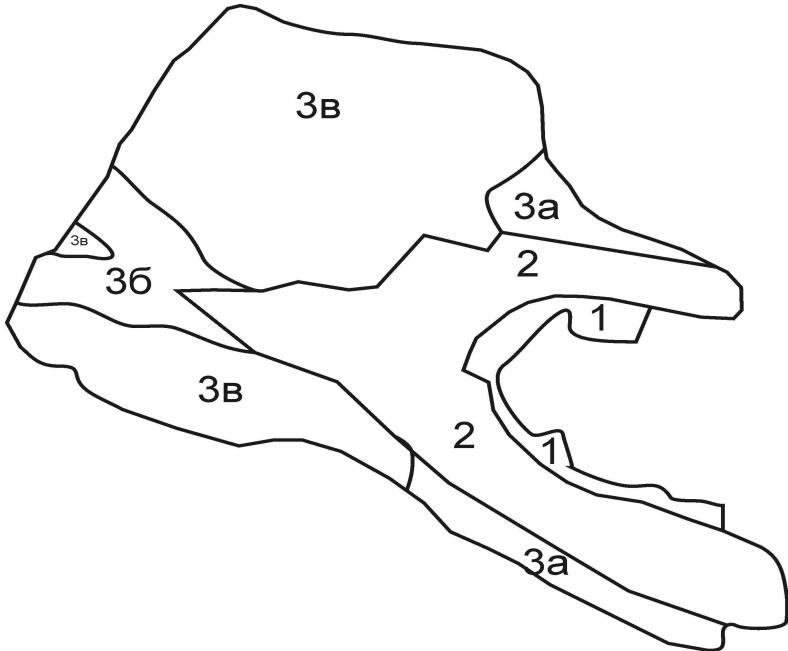

Рис. 5. Ландшафтна схема РЛП "Зарваницький" (за П.Л.Цариком)
Умовні позначення:

1. Заплави лучні, болотні та суглинисті з низькими терасами (1-3), або місцевості річкових долин.
2. Схили річкових долин на лесовидних суглинках, частково вкриті дубово-грабовими лісами на еродованих чорноземах і сірих лісових ґрунтах.
- 3а. Міждолинні плоскі рівнини з глибокими чорноземами під орними землями.
- 3б. Пліоценові прадоліни з глибокими оглесними чорноземами і лучними ґрунтами.
- 3в. Межирічні хвилясті (балочні) рівнини з потужними товщами лесовидних суглинків, зайняті дубово-грабовими і грабовими лісами на темно-сірих і чорноземних опідзолених ґрунтах, місцями під лучно-степовими ділянками

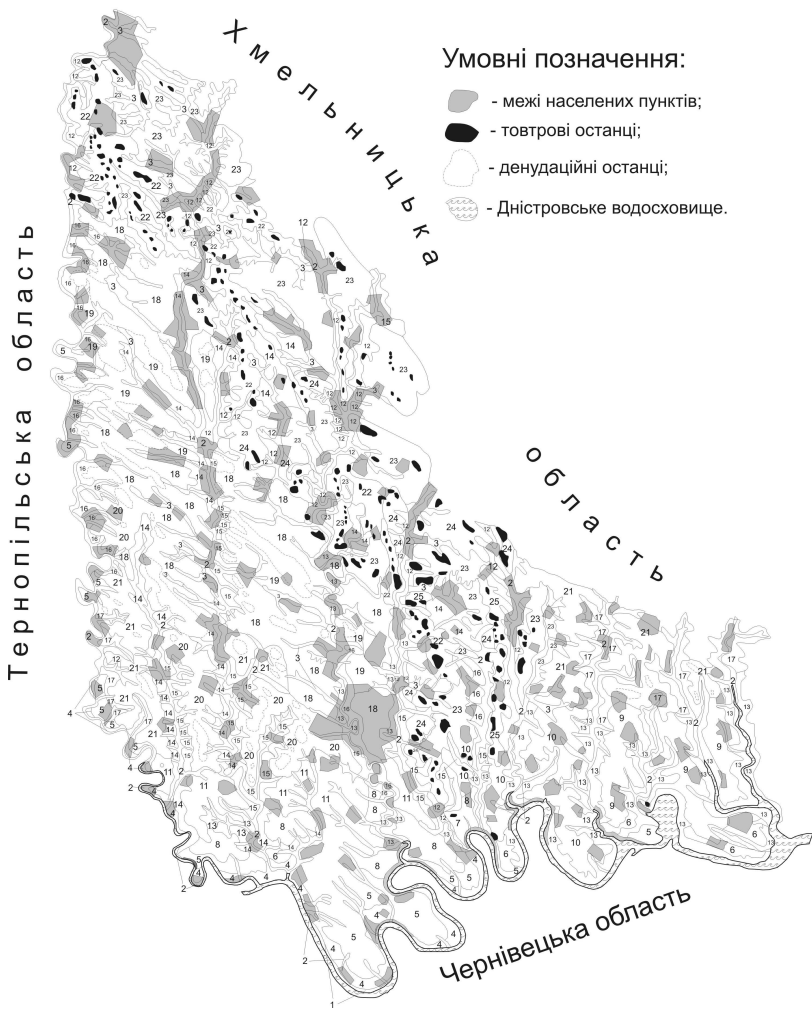

Рис. 6. Ландшафтна схема території НПП "Подільські товтри" (на основі картосхеми Воропай Л.І.)

Умовні позначення:

1. Заплавні Дністра, внутріканьйонні, вузькі, похило-нахилені, дренавані, складені супіщано-суглинково-галечниковим та глинисто-пшуватим алювієм, з дерново-лучними, дерновими та чорноземно-лучними

	<i>грунтами під луками, чагарниками, городами.</i>
2.	<i>Днища (заплавні і низькі тераси) долин приток Дністра і великих балок, вузькі, увігнуті і слабодреновані, з активним розвитком глибинної ерозії русел, складені супіщано-щебнисто-галечниковим алювієм, з дерно-во-лучними і лучними чорноземно-лучними ґрунтами під мезофільними злаково-різнотравними луками, селами, орними угіддями, садами, ставками, пасовищами, шляхами.</i>
3.	<i>Днища (заплавні і низькі тераси) долин приток Дністра і балок, більш широкі, плоскодонні, складені галечниково-суглинковим алювієм, з лучними і лучно-чорноземними ґрунтами під орними угіддями, селами, ставками, садами, шляхами.</i>
4.	<i>Низькі тераси Дністра і його приток, пологонахилені, складені лесовидними суглинками і супісками, супіщано-галечниковим алювієм, з дерново-лучними і лучно-чорноземними та типовими неглибокими легкосуглинковими чорноземами під орними угіддями, селами, садами, шляхами.</i>
5.	<i>Середні тераси Дністра і його приток - пологонахилені, складені лесовидними суглинками, суглинково-галечниковим алювієм, з типовими неглибокими і глибокими малогумусними і опідзоленими чорноземами під орними угіддями, садами, селами, шляхами.</i>
6.	<i>Високі тераси Дністра, інтенсивно розчленовані, хвилясті, з темно-сірими і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під орними угіддями, ділянками дубово-грабових лісів.</i>
7.	<i>Високі тераси Дністра, інтенсивно розчленовані, хвилясто-горбисті, з поодинокими останцями товтрових горбів, з типовими неглибокими і глибокими малогумусними, опідзоленими та карбонатними чорноземами під орними угіддями, остепненими луками та пасовищами, локально закарстовані.</i>
8.	<i>Високі тераси Дністра, розчленовані, плоско-хвилясто-западинні і слабозакарстовані, з типовими неглибокими малогумусними, опідзоленими, частково оглеєними чорноземами та темно-сірими лісовими ґрунтами під орними угіддями, остепненими луками, шляхами.</i>
9.	<i>Надвисокі тераси Дністра, інтенсивно розчленовані, плоско-хвилясті, з сірими і темно-сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під орними угіддями, ділянками дубово-грабових лісів, шляхами.</i>
10.	<i>Надвисокі тераси Дністра, інтенсивно розчленовані, хвилясто-горбисті, з останцями товтрових горбів, з типовими, карбонатними і опідзоленими чорноземами під орними угіддями, остепненими луками-пасовищами.</i>
11.	<i>Надвисокі тераси Дністра, розчленовані, плоско-хвилясто-западинні, слабозакарстовані, з типовими і опідзоленими чорноземами і темно-сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під орними угіддями, суходольними луками, ділянками дубово-грабових лісів.</i>
12.	<i>Схили дуже круті високі складнопрофільні "стінки", ерозійно-обвальні,</i>

яружно-зсувні, інтенсивно почленовані численними ярами і балками, з уступами і карнізами скельних виходів корінних порід, з еродованими дерново-карбонатними ґрунтами під лучно-степовою рослинністю, пасовищами і заростями ксерофітних чагарників.
13. Схили круті і дуже круті, ерозійно-обвальні, яружно-зсувні, інтенсивно розчленовані ярами і балками, із скельними виходами корінних порід, еродованими сірими лісовими опідзоленими, дерново-карбонатними і дерново-лучними ґрунтами під ділянками дубово-грабових лісів, остепненими луками пасовищ, заростями ксерофітних чагарників і низькостовбурних розріджених лісових насаджень.
14. Схили сильноспадисті і спадисті, інтенсивно розчленовані, ерозійно-яружні, з сильнозмитими світло-сірими і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під дубово-грабовими лісами і вторинними луками-пасовищами.
15. Схили стрімкі і сильноспадисті, інтенсивно розчленовані, з ерозійними, карстовими і техногенними формами рельєфу, з еродованими і сильнозмитими світло-сірими і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під ділянками дубово-грабових лісів та вторинними луками-пасовищами.
16. Схили спадисті, інтенсивно розчленовані, ерозійно-зсувні, з середньозмитими темно-сірими і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами та опідзоленими чорноземами під ділянками дубово-грабових лісів, орними угіддями, селами, вторинними суходільними луками-пасовищами.
17. Схили спадисті та пологі, інтенсивно розчленовані, ерозійно-зсувні, з середньозмитими опідзоленими і типовими неглибокими малогумусними чорноземами та темно-сірими лісовими ґрунтами під орними угіддями, остепненими луками-пасовищами і селами.
18. Рівнини і високі рівнини, похилені плоско-хвилясті лощинно-долинні, слабозчленовані, слабодреновані з типовими неглибокими малогумусними, опідзоленими і лучними, деколи оглєсними чорноземами під орними угіддями, селами, садами, шляхами.
19. Височини, похилені, інтенсивно розчленовані грядово-лощинні, з типовими малогумусними, опідзоленими, лучними і опідзоленими чорноземами під орними угіддями, садами, селами.
20. Високі рівнини і височини увалисто-горбисті, розчленовані, слабокарстовані з поодинокими карстовими западинами, з сірими і темно-сірими лісними опідзоленими ґрунтами під орними угіддями, садами, селами, масивами дубово-грабових лісів.
21. Височини грядово-горбисті, лощинно-балочно-долинні, із світло-сірими і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під орними угіддями з дубово-грабовими лісами.
22. Пасмогір'я припідняте над притовтровими рівнинами на 50-60м, з карстовими (печери, гроти, лійки), ерозійними (долини, балки, улоговини) і техногенними (кар'єри, відвали, скельні розсипи, тераси)

<p>формами рельєфу, із скелетними еродованими перегнійно-карбонатними і світло-сірими лісовими опідзоленими ґрунтами, під складними багатоярусними дубово-грабовими і дубово-буковими лісами, вирубками, різнотравно-злаковими луками.</p>
<p>23. Горбогір'я, підняті над притовтровими рівнинами на 30 - 70м з карстовими, ерозійними, техногенними формами рельєфу, із щебнюватими перегнійно-карбонатними і сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під дубово-грабово, рідше - під дубово-буковими лісами, вирубками, різнотравно-злаковими та остепненими луками-пасовищами.</p>
<p>24. Височини інтенсивно розчленовані, підняті над притовтровими рівнинами на 20-30м, з більш потужним покривом лесовидних суглинків, з ерозійними, карстовими, техногенними формами рельєфу, з темно-сірими лісовими опідзоленими ґрунтами, опідзоленими, карбонатними і типовими малогумусними чорноземами під орними угіддями, селами, лучно-степовою рослинністю пасовищ.</p>
<p>25. Улоговини пологоувігнуті, розчленовані, з потужним покривом лесовидних суглинків, озерними карбонатними глинами, з намитими опідзоленими і типовими глибокими малогумусними глеуватими чорноземами і темно-сірими лісовими опідзоленими ґрунтами під орними угіддями, селами, шляхами, мезофільними луками-сінокосами та пасовищами.</p>

Таблиця 5
Ступінь сприятливості ландшафтних комплексів НПП
«Подільські Товтри» для рекреації (за П.Л.Цариком)

№ на карті	Естетичний тип оцінки (20 балів)						Медико-біологічний тип оцінки (10 балів)			Технологічна оцінка (6 балів)		Загальна сума балів (максимально 33 бали)				
	Контрастність (3)	Кольорова гамма (3)	Глибина перспективи (3)	Наявність водойм (2)	Лісистість (3)	Трансформованість ланд.. (від 3 до -3)	Наявність цікавих об'є'єктів (1)	Сумма балів (20)	Час сонясного сяння (3)	середня багаторічна ш-ть вітру (3)	Оцінка бальнеологічний ресурсів (4)		Сумма балів (10)	Придатність компл. для рекреації	Можливість інжен.-будів. використання	Сумма балів (6)

1.	2	3	3	-1	0	-3	1	5	3	3	0	6	3	1	4	15
2.	3	3	3	1/-1 (0)	0	-3	1	6	2,5	3	4	8,5	3	1	4	17,5
3.	2	3	3	1/-1 (0)	0	-3	1	5	2	3	4	9	3	2	5	19
4.	2	1,5	2	0	0	-3	1	3,5	3	3	0	6	1	3	4	10,5
5.	2	1,5	2	0	0	-3	0	2,5	3	3	0	6	1	3	4	9,5
6.	1	1,5	2	0	1	-3	0	2,5	3	3	0	6	2	3	5	10,5
7.	2	3	2	0	0	-3	0	4	3	3	0	6	2	3	5	12
8.	1	1	2	0	0	-3	0	4	3	3	0	6	1	3	4	11
9.	1	1	2	0	1	-3	0	2	3	3	0	6	1	3	4	9
10.	1	1	2	0	0	-3	0	1	3	3	0	6	1	3	4	8
11.	2	1	2	0	1	-3	0	3	3	3	0	6	1	3	4	9
12.	2	3	3	0	1	1	1	11	2	3	0	5	2	0	2	18
13.	3	3	3	0	1	1	1	12	2	3	4	9	2	0	2	23
14.	1	1,5	3	0	1	1	0	7,5	2	3	0	5	2	1	3	14,5
15.	1	3	3	0	1	1	0	9	2	3	0	5	2	1	3	16
16.	2	1,5	2	0	1	-3	0	3,5	2	3	0	5	2	2	4	10,5
17.	2	1	2	0	0	-3	0	2	2	3	0	5	2	2	4	9
18.	2	1	1	0	0	-3	0	1	2	3	0	5	1	3	4	7
19.	2	1	1	0	0	-3	0	1	2	3	0	5	1	3	4	7
20.	2	1,5	1	0	1	-3	0	1,5	2	3	0	5	1	3	4	7,5
21.	1	1	1	0	1	-3	0	1	2	3	0	5	1	2	3	7
22.	2	3	3	0	2	1	1	12	2	2	0	4	3	1	4	19
23.	2	3	3	0	1	1	1	11	2	2	0	4	3	1	4	19
24.	2	1	3	0	0	-3	0	3	2	2	0	4	1	3	4	8
25.	2	1	2	0	0	-3	0	2	2	3	0	5	1	3	4	8

Таблиця 6
Структура земельних ресурсів НПП "Подільські Товтри"

Угіддя	Площа, тис. га	% до загальної площі
1. Сільськогосподарські землі	148,0	56,6
із них: рілля	130,3	49,8
багаторічні насадження	4,6	1,8
сіножаті	7,0	2,7
пасовища	6,1	2,3

2. Ліси та інші лісовкриті площі	38,8	14,8
3. Забудовані землі	29,4	15,1
4. Болота	0,5	0,2
5. Відкриті землі без рослинного покриву	8,6	3,3
6. Землі під водою	7,8	3,0
7. Інші землі	18,2	7,0
Разом:	261,3	100

Таблиця 7
Земельні угіддя складові національної екомережі

Складові екомережі	Площа (тис. га) стан на 1.09.2000	Площа (тис. га) станом на 1.01.2012	Площа (тис. га) станом на 1.01.2013	Прогнозна площа (тис га) на 2015 рік
Сіножаті та пасовища	7772,9	7886,0	7884,5	9536,6
Ліси та лісовкриті площі	10380,2	10611,3	10621,4	10955,7
Відкриті заболочені землі	940,4	980,1	980,1	940,4
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються у господарстві	136,0	124,8	124,5	136
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	1180,8	1022,9	1021,5	1180,8
Води	2415	2422,8	2423,0	2415
<i>Загальна площа (тис. га), відсоток від загальної площі України</i>	<i>22825,3</i>	<i>23047,9</i>	<i>23041,5</i>	<i>25164,5</i>
	<i>37,8 %</i>	<i>38,17%</i>	<i>38,16%</i>	<i>41,68%</i>

Національні природні парки Тернопільщини.

НПП «Дністровський каньйон» приурочений до лівобережної частини річкової долини р. Дністер, яка вирізняється рядом унікальних природних особливостей:

- річкова долина Дністра каньйоноподібної форми зі стрімкими урвищами, перепадами висот до 100 м, виходами скельних порід найрізноманітніших форм. Це унікальний розріз земної поверхні, який сприяє дослідженню історично-геологічних процесів та особливостей гірських порід віком понад 400 млн. років;
- кліматичні умови Подністер'я є найсприятливішими на Тернопільщині для відпочинку і оздоровлення населення; водночас мікрокліматичні умови зростання флори є урізноманітненими і оптимальними для багатьох тепло-і сухолюбивих видів;
- ґрунтовий покрив є мозаїчним і відображає складний комплекс фізико-географічних умов території;
- флора і рослинний покрив насичені рідкісними і ендемічними західноподільськими і покутськими видами; особливу цінність має добре збережена рослинність дністровських стінок – важкодоступних ділянок долини річки, які всебічно досліджувались науковою експедицією польського геоботаніка В.Гаєвського наприкінці 20-х років ХХ століття;
- близько 50 заповідних об'єктів знаходяться на території національного парку формуючи його надійну заповідну функціональну зону;
- найпопулярнішими туристськими маршрутами і екологічними стежками є водний сплав «На хвилях Тіраса», відвідання Червоногородського водоспаду та численних печер як професійними спелеологами, так і пересічними туристами.

НПП «Кременецькі гори» знаходиться на північному заході Подільської височини в межах горбогірного району, який межує з Малополицькою низовиною.

Це града мальовничих горбів останців у ви долинку між якими розкинулось місто Кременець з багатою історією, культурою і архітектурою.

Природна і культурна спадщина цих територій має не лише національне, а і загальноєвропейське значення. Кременецькі гори — це одночасно геолого-геоморфологічний феномен Північноподільського уступу, місцезнаходження рідкісних екосистем і сотень пам'яток історії та культури багатьох народів Європи.

Створення мережі екостежок в межах території НПП дає можливість познайомитись з найбільш цікавими природними та історико-культурними об'єктами:

- Екологічна стежка "Дівочі скелі";
- Екологічна стежка "Гостра гора";
- Еколого-туристична стежка "Бона";
- Еколого-туристична стежка "Божа гора";
- Еколого-туристична стежка "Данилова гора";
- Еколого-туристична стежка "Унія".

Серед нових екологічних стежок, що знаходяться у розробці – Стежинами Ю Словацького. Розпочинатиметься вона у музеї поета і продовжуватиметься місцями йоголюбимих прогулянок і описаними ним у своїх ранніх поетичних творах.

В межах горбів Вовча, що поряд із Сокіллям заплановано створення парадрому для організації стартових і посадочних майданчиків парашланеристів, дельтапланеристів. Відновлення парадрому потребує розчищення окремих схилів і оглядових майданчиків, створення кемпінгу на самій вершині, відновлення під'їзних шляхів.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	3
Т.1. Предмет рекреаційного природокористування.....	5
Т.2. Методологічні засади рекреаційного природокористування.....	6
Т. 3. Рекреаційні ресурси, рекреаційний потенціал	8
Т.4. Рекреаційна діяльність і її вплив на довкілля.....	9
Т.5. Регіональні рекреаційні системи.....	11
Т.6. Біосферні заповідники, національні природні і регіональні ландшафтні парки як об'єкти регульованої рекреації	..11
Т. 7. Функціонально-планувальні елементи РТС	14
Т.8. Екомережі як цілісні природоохоронні системи.....	...16
Т.9. Оптимізація рекреаційного природокористування17
Теми для самостійної роботи студента.....	19
Індивідуальні завдання (Індивідуальні науково – дослідні завдання).....	19
Методи навчання.....	..20
Методи контролю.....	..20
Розподіл балів, які отримують студенти.....	..21
Методичне забезпечення.....22
Рекомендована література.....22
Інформаційні ресурси.....26
Додатки27
Функціонально-планіровочні елементи регіональних туристсько-рекреаційних систем.....27
Елементи функціонально-планіровочної структури РТС Тернопільської області.....29
Мережа національних природних парків України.....31
Ландшафти і функціональні зони НПП «Мале Полісся»	32
22. Шкала оцінки пейзажно-естетичної цінності ландшафтів.....33

23. Ландшафтна схема РЛП "Зарваницький».....	34
24 Ландшафтна схема території НПП "Подільські товтри".....	35
25. Земельні угіддя, складові національної екомережі.....	38
26. Національні парки Тернопільщини.....	40

Для нотаток

Для нотаток

Здано до складання 01.12.2017. Підписано до друку 12.12.2017.
Формат 60x84/18. Папір друкарський. Умовних друкованих аркушів
1,4. Обліково-видавничих аркушів 1,5. Тираж: 110 примірників.
Віддруковано з готових діапозитивів у СМП "ТАЙП".